

Із Закарпаття — «з любов'ю»

Кожні п'ять днів наша область тільки однією річкою «експортує» в Євросоюз 10 вантажівок сміття.

■ Щойно у верхів'ях Ужа випадають інтенсивні дощі, береги річки в Ужгороді «розквітають сміттєвими клумбами» з пластикових пляшок та іншого непотребу. Берегові наноси — це своєрідні подарунки з сіл, розташованих вище за течією Ужа та його приток. І «милуватися» ними мають змогу не тільки ужгородці. Основна маса сміття пливе далі за течією й потрапляє до наших сусідів — у Угорщину й Словаччину, тому жадливе засмічення закарпатських річок давно стало не тільки обласною, а й міждержавною проблемою.

Закарпатське сміття мало не перекинуло угорську баржу

Скільки сміття Закарпаття «експортує» водним шляхом у Європу, достеменно невідомо. Однак завдяки пунктам відеоспостереження, встановленим Басейновим управлінням водних ресурсів річки Тиса, вдалося підрахувати, що в паводковий період уявну лінію на поверхні Тиси за хвилину перетинає від 40 до 60 ПЕТ-пляшок. Є й інші, більш промовисті цифри — під час акції з очищення р. Латориця біля кордону з Угорщиною в м. Чоп активісти підраховали, що протягом кожного п'яти днів Закарпаття тільки цією річкою «постачає» до ЄС приблизно 60 кубометрів (або 10 вантажівок) сміття! Природно, що це викликає обурення наших сусідів. Практично після кожного паводкового підйому води словаки надсилають Басейновому управлінню водних ресурсів «ногу», в якій скаржаться, що вкотре зафіксували неприпустиме забруднення р. Уж ПЕТ-відходами з України. Угорці, які отримують значно більші порції українського сміття, змушені вичищати його на прикордонних територіях самотужки, щоб не пропускати вглиб своєї країни. Під час паводкових ситуацій вони перегороджують судноплавну частину Тиси баржами, вичерпують сміття величезними ковшами і транспортують на звалища. Одна з таких розчисток мало не спричинила аварію — величезний потік сміття ледве не перекинув баржу.

Сусіди намагалися домогтися грошової компенсації від України за жахливе засмічення своєї території — заступник уповноваженого уряду Угорщини на прикордонних водах навіть надсилав Басейновому управлінню

Угорці змушені баржами розчищати українське сміття.

водних ресурсів рахунок на 35 тисяч євро (саме в таку суму обійшлася одна з розчисток Тиси). Однак оскільки правового механізму подібних відшкодувань немає, сторони домовилися по-іншому — під час інтенсивних паводків наше управління відкачуватиме на цю суму воду з Тиси, щоб зекономити кошти угорцям.

В Угорщину впадають річки й з інших сусідніх країн, наприклад та ж р. Самош із Румунії, яка забруднювалася важкими металами з розташованого у верхів'ї золоторудника. Однак побутового сміття там практично немає. «Експортом» пластикових та інших побутових відходів через водні артерії не займається жодна країна ЄС, ця проблема в Євросоюзі виникає тільки з Україною.

Кілька років тому Угорщина ініціювала 4-сторонню зустріч (у якій також узяли участь представники прикордонних регіонів України, Словаччини та Румунії) для обговорення проблеми водного засмічення. До того закарпатські водогосподарники неодноразово намагалися якимось чином блокувати відходи ще на українському боці. Однак їхні спроби зазнали невдачі. Так, протягнута через Латорицю сітка для вилування сміття витримала 15 хвилин, а потім була прорвана величезним напором відходів (серед яких не тільки ПЕТ-пляшки, але й затоплена деревина). Від задуманих комплексів «пасток» із відведенням сміттєвих потоків на заплаву з подальшим вивезенням на звалища довелось відмовитися через загрозу підтоплення навколишніх площ. Врешті-решт, за результатами 4-сторонньої зустрічі закарпатська обласна влада вирішила піти традиційним шляхом — управління житлово-комунального господарства ОДА розробило програму утилізації побутових відходів на території області з тим, щоб вони не потрапляли у водойми й не йшли «на експорт» до наших сусідів. Однак реалізувати програму на практиці виявилось дуже складно. У гірській місцевості влаштувати великі сміттєзвалища не можна, цього не дозволяє ландшафт. Значить, необхідно створювати транспортну структуру, яка би перевозила відходи в низинні райони. А з цим уже

категорично не погоджуються мешканці низинних районів. Спроба влаштувати звалище на колишньому військовому полігоні у Виноградівському районі викликала справжній бунт місцевих селян, тому від неї довелося відмовитися. Зараз наче є домовленості про облаштування сміттєзвалища в Берегівському районі, однак справа посувається з великим скрипом. Тому по всій області й далі виникають стихійні смітніки по всіх усюдах, у тому числі на берегах річок.

Україні не треба винаходити велосипед, усе давно продумано в цивілізованому світі

— І ці смітніки не тільки стихійні, — каже начальник Басейнового управління водних ресурсів на річці Тиса **Володимир Чіпак**. — Наприклад, у високогірному Рахові міське звалище розташоване прямо на березі Тиси і під час кожного підйому води частина сміття зноситься течією вниз по руслу, осідаючи в сусідніх районах. Міську владу штрафували за це неодноразово, але толку мало. Теоретично навколо звалища можна звести цегляну огорожу, але через два роки воно буде заповнене вщерть, а іншого місця для вивезення сміття просто немає. У деяких районах області поступово впроваджують роздільне сортування відходів із подальшим їх вивезенням, однак це далеко не ті масштаби, що дійсно потрібні. Протилежних прикладів, коли люди жадливо засмічують власну територію, не думаючи про наслідки, набагато більше. Розповім лише про кілька зі свого робочого досвіду. У с. Калини Тячівського району прямо на дорозі, вздовж якої тече Тиса, щотижня

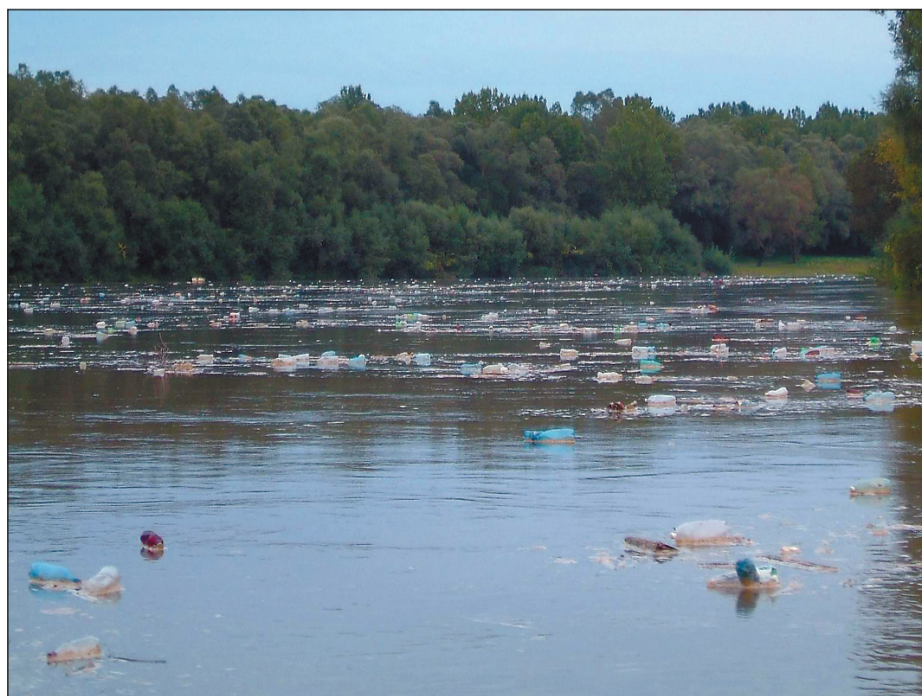
влаштовують базар. Коли я подивився позаду торгових рядів, то вжахнувся — весь берег річки в целофані, картоні та іншому смітті. Тобто люди поторгували, кинули відходи й роз'їхалися до наступного разу. Пішов до голови села й питаю — не вже важко провести через сільраду рішення і брати з кожного торговця принаймні по 10 гривень, на які найняти машину й вивозити сміття? «Для чого воно мені? — відповідає. — Вода підніметься і все забере...» Накладаєш на нього штраф — не хоче платити, звертається до суду й доводить, що це не його вина. У с. Кам'яниця перед Ужгородом на заплаві Ужа влаштовані стихійні пляжі. Влітку після відпочиваючих там залишаються купи сміття, яке з підйомом води зноситься в річку, пливе до Ужгорода й далі за течією. Підходив до голови села з пропозицією — влаштуйте нормальну пляжну зону з платою й прибиранням — і людям краще, і село заробить. «Облаштування офіційної зони відпочинку передбачає й відповідальність, — каже у відповідь. — А якщо хтось втопиться, то мені що — в тюрму сідати? Хай буде так, як є...» Вільшанське водосховище — одна з перспективних туристичних перлин Закарпаття — засмічене ПЕТ-відходами так, що жоден турист, який поважає себе, не поїде туди вдруге...

Кілька разів Басейнове управління водних ресурсів на річці Тиса разом із природоохоронцями та громадськими організаціями влаштовували акції з розчищення русел на прикордонних територіях — на Латориці біля Чопа та Боржаві поблизу с. Квасово Берегівського району. Картини, як із річок вилувають десятки тонн пластикових відходів, скла, іншого сміття та затопленої деревини, не можуть не вражати. Сміттєві затори, які збираються у своєрідні «тромби», не тільки перекривають природний рух води й жадливо забруднюють її, але й перешкоджають нересту

риб, руйнують усталений біологічний баланс. Акції з розчищення річок мали насамперед пропагандистську мету — продемонструвати, до чого призводить відсутність елементарної культури утилізації щоденних відходів. Утім ефект від них виявився незначним — стихійних звалищ на берегах річок поблизу сіл у високогірних районах не поменшало. Бездумно сміять і далі, причому не тільки в басейні Тиси, а й по всій Україні. Просто на Закарпатті через його розташування ця проблема набула міждержавного значення. Який же вихід із ситуації і чи можливі він узагалі?

— Вихід можливий, — переконаний Володимир Чіпак. — Україні не треба винаходити велосипед, усе давно продумано в цивілізованому світі. В країнах ЄС неможливо відкрити маркет, якщо він не обладнаний автоматизованим пунктом приймання пластикової та скляної тари. Покупець, ідучи за покупками, бере з собою використані пляшки й кидає у спеціальний бокс (пластикова пляшка йде на переробку, а скляна — на повторне використання), після чого отримує чек. У Німеччині, наприклад, за пластикову пляшку незалежно від об'єму відшкодовують 27 євроцентів, а за скляну — 17. Сума вказується в чеку і при купівлі товару касир мінусує її. Осє і все! Тому в Європі ніхто не кине пластикову чи скляну пляшку в сміття (не кажучи вже про узбіччя, за що передбачені значні штрафи) — це не вигідно. Подібна система збору скляної тари успішно функціонувала в СРСР, однак потім її не відновили. Тому й виходить, що зараз у один тільки супермаркет щодня ввозять по кілька вантажівок із напоями у пластикових пляшках, які після використання «гуляють» по місцях відпочинку, узбіччях і т. д. Запровадження системи утилізації тари на кшталт європейської не вимагає якихось значних інвестицій, слід разово внести певну суму коштів, а далі воно працюватиме саме. Можемо ми переконувати своїх людей проявити громадянську чи екологічну свідомість і не смітити, але поки це економічно буде не вигідно, ефекту не досягнемо. І себе завалимо сміттям, і своїх сусідів...

Володимир Мартин, «ДТ»

Латориця після паводкового підйому води.